

Сурэтыр А. Гусевым тыри-
ХЫГЬ.

Зыныбжъ имыкьюгъэхэр наркотикхэм ащыухъумэгъэнхэр

Наркотикхэм апэуцужьырэ комиссиеу АР-м щызэхэщажьгъэм изэхэсыгъоу республикэм и Правительствэ зычлэт унэм тыгъуасэ щыкыуагъэм Адыгеим и Лышхъуэ Къумпыл Мурат тхьамэтагъор щызэрихъагъ.

Юфтхъабзэм хэлэжъагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, УФ-м и Президент и Полномочнэ лыкыу ЮФО-м щылэм иаппарат Адыгэ РеспубликэмкӀэ ифедеральнэ инспектор шхьалэу Сергей Дрокинэр, щынэгъончъэнымкӀэ Федеральнэ къулыкъум Адыгэ РеспубликэмкӀэ и ГъэорышлӀлӀ, АР-м и МВД, АР-м ипрокуратурэ, уплъэкӀунхэр зэхэзыщэрэ къулыкъухэм, муниципальнэ образованиехэм япашэхэр.

Зэхэсыгъом анахъуэ зыщытегушылагъэхэр зыныбжъ имыкьюгъэхэр наркотикхэм апыщажьгъэ мыхъунхэмкӀэ амалэу зэрархъаштхэр ары.

АР-м гъэсэнэгъэмрэ шӀэныгъэмрӀкӀэ иминистрӀу КӀэрэ-

щэ Анзаур къызэриуагъэмкӀэ, республикэм иучреждениехэм гъэсэнэгъэ языгъэгъотыхэрэм кӀэлэеджакӀохэр наркотикхэм апыщажьгъэ мыхъунхэмкӀэ пэшорыгъэш Юфтхъабзэхэр ренэу ащызэрахъэх. Юфтхъабзэу «Урысыем икӀлӀэцӀыкӀухэр» зыфилорэм къыдхэлъытагъэу кӀэлэцӀыкӀухэмрэ ныбжьыкӀэхэмрэ наркотикхэр къызфамыгъэфедэнхэм тегъэпсыхъэгъэ Юфтхъабзэ 930-рэ республикэм мӀлылфӀэгъум щызэрахъагъ. Ащ хэхъэх десэ шхъэихыгъэхэр, спорт зэнэкъокъухэр, цыфхэр жьугъэу зыхэлэжъэрэ нэмыкӀ Юфтхъабзэхэр. КӀэлэеджакӀо мин 50 фӀдиз а Юфтхъабзэхэм ахэлэжъагъ.

Наркотикым пыщажьгъэ хъун зылъэкӀышт кӀэлэцӀыкӀухэм

якыыхэгъэщынкӀи республикэм гъэсэнэгъэмкӀэ иучреждениехэм Юфт гъэнэфагъэ ащызэрахъэ. КӀэлэеджакӀохэмрэ студентхэмрэ социальнэ-психологическэ тестхэр арагъэкӀух. Гъэсэнэгъэ языгъэгъотырэ организации 137-рэ ащ фӀдэ тестхэм 2021-рэ ильэсым ахэлэжъагъ. ЕджакӀо 22406-мэ социальнэ-психологическэ тестхэр атынхэ фаеу агъэнэфагъ.

Адыгеим и Лышхъуэ пшъэрылӀ афишлыгъ мы лъэныкъом, анахъуэ республикэм истудентхэр къыхырагъэуытӀэ, Юфтэу щашӀэрэр нахъ агъэлъэшинэу.

Наркотикхэм зэрарӀу къахъырӀ агурыгъэлогъэнымкӀэ культурэмкӀэ учреждениехэм Юфтэу ашӀэрэм фӀгъэхъыгъэу Адыгэ Республикэм культу-

рэмкӀэ иминистрӀу Аульэ Юрэ къылотажь.

Адыгеим культурэ учредении 132-рэ ит, самодетельнэ народнэ творчествэм пыщӀэгъэ клуб 938-рэ ахэм ащызэхэщажь. Ахэм ахэхъэх театральнэ, музыкальнэ кружокхэр, орӀдӀонымкӀэ ыкӀи къэшьонымкӀэ кружокхэр. Ахэм нӀбгырэ мин 13-м ехъу къакуалӀэ. А кружокхэр анахъуэ зыфӀтегъэпсыхъагъэхэр ныбжьыкӀэхэр творчествэм пыщӀэгъэнхэр, шӀн дӀйхэр ахэм къахэмыфӀэнхэр ары.

Муниципальнэ образованиехъу «Къалэу МыекъуапӀэрэ» «Теуцожь районмрэ» хӀбзэнчъуэ наркотикхэр къащырамыгъэкӀокӀынымкӀэ Юфтэу ашӀэрэм фӀгъэхъыгъэ докладми зэхэсыгъом щедӀлугъэх. Республикэм и Лышхъуэ зэхэсыгъом щыхыгъэунӀфыкӀыгъ лъэныкъо пстӀури къыдалытӀэ наркоманием республикэм щыпӀэуцужьыгъэным мӀхъанӀшо зӀрилӀ.

«ЛъӀпкӀ проектхэм адиштӀу социальнэ псӀуальӀэхэр — культурэмкӀэ унэхэр, стадионхэр,

цӀыфхэм япсауныгъэ зыщажьгъэпытӀэр физкультурэ комплексхэр, джӀагупӀэхэр муниципалитетхэм ащытӀэгъӀпсых ыкӀи ащытӀэгъӀцӀӀэжъых. ЦӀыфхэр спортым пыщӀэгъэнхэм, шӀн дӀйхэм зыщадзыенхэм нахъ лъэшэу тыналӀ тедгъэтын фае. ЛӀтахъохъу наркотикхэр къызфӀзыгъэфедӀэхэрэр нахъ пасӀу къыхӀэгъӀыгъэнымкӀэ Юфтэу тшӀэрӀ дгъӀӀэшынын фае», — къылуагъ Къумпыл Мурат.

Республикэм и Лышхъуэ министерствӀэхъу, ведомствӀэхъу псауныгъэм икӀэухъумӀн, гъэсэнэгъэм, культурэм, спортым афӀгъэзагъэхэм, къӀбар жьугъэм иамалхэм пшъэрылӀ афишлыгъ ныбжьыкӀэхэр наркоманием пыщажьгъэ мыхъунхэмкӀэ язӀдӀлӀжъэныгъэ нахъ агъэлъэшинэу. Социальнэ псӀуальӀэхъу ашыгъэхэм е агъӀцӀӀӀжыгъэхэм спорт, культурэ Юфтхъабзэ гъӀшӀгъонхэр ащызэрахъанхэ зӀрӀфаем аналӀ тыраригъӀдзагъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъуэ ипресс-къулыкъу

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия 63-рэ зэхэсыгъо 2021-рэ ильэсым мэкьюогум и 18-м щылӀшт.

Зэхэсыгъом зыщажьплӀӀштхэм мыщ къыкӀлӀыкӀорӀэ Юфыгъохэр ахагъэхъагъэх: законпроектхъу «Адыгэ Республикэм изакон заулӀмэ зӀхъокӀыныгъэхэр афӀшлыгъэнхэм

ехъылӀагъ» зыфилорэм, «Адыгэ Республикэм и Законэу «Цыфхэмрэ хылыгъэхэмрэ язещӀнкӀэ Юфыгъо заулӀ зӀшӀохыгъэным ехъылӀагъ» зыфилорэм зӀхъокӀыныгъэхэр фӀшлыгъэн-

хэм фӀгъэхъыгъэм» ятӀонӀэрӀу ахӀплӀӀгъэныр; законопроектхъу «2020-рэ ильэсымкӀэ Адыгэ Республикэм иреспубликӀэ бюджет зӀрагъӀцӀӀагъэм ехъылӀагъ», «2020-рэ ильэсымкӀэ

Адыгэ Республикэм шӀокӀ зымылӀ медицинэ страхованиемкӀэ и ЧыплӀэ фонд ибюджет зӀрагъӀцӀӀагъэм ехъылӀагъ» зыфилорэм, «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм изӀгъӀшӀлужь хыкумышӀхэм яхъылӀагъ» зыфилорэм ия 7-рэ статья куачӀэ имылӀжъу лъытӀгъэным фӀгъэхъыгъэм», «Адыгэ Республикэм и Законэу «ЧыплӀэ зыгъӀорышӀлӀжъыным ехъылӀагъ» зыфилорэм

зӀхъокӀыныгъэхэр фӀшлыгъэнхэм фӀгъэхъыгъэм» апӀэрӀу ахӀплӀӀгъэныр ыкӀи нэмыкӀ Юфыгъохэр.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм изэхэсыгъо сыхъатыр 11-м рагъэжъӀшт.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

УшӀэтынхэр макӀох

Ахэр экзамен ыхыплӀ 9-мэ ащызэхӀагъагъэх. Мы предметхэр шӀокӀ имылӀу атынхэ фӀе ушӀэтынхэм ахӀтхӀп, ау ахэр бӀмэ къыхахы. ГушылӀм пае, мыгъэ тарихъыр нӀбгырэ 396-мэ къыхахыгъ, физикэмкӀэ экзаменыр нӀбгырэ 298-мэ атыгъ. Роспотребнадзорым ишапхӀэхэм адиштӀу экзамен тыплӀэхэр щынӀгъончъу гъӀпсы-

гъагъэх. АхӀри, ахэм къащӀлӀкыгъэ щагухӀри МВД-м ыкӀи Росгвардием якъулыкъушӀэхэм къаухъумӀх.

УшӀэтынхэр нахъ шхъэихыгъэу зэхӀӀгъӀэнхэм пае ахэм альпылӀӀэрэ Гупчэ зӀхӀагъӀу общественностым илӀыкӀохэр онлайн шӀыкӀлӀм тетӀу экзаменхэр зӀрӀкӀохэрэм лъыплӀагъэх.

Къэралыгъо аттестационнэ

ЕджаплӀэхэм къащӀлӀыхэрэм яушӀэтынхэр графикым тетӀу, зӀпымыоу мы мафӀэхэм макӀох. Ащ фӀдӀу мэкьюогум и 11-м зичӀзыу экзаменхэр тарихъымрэ физикэмрӀкӀэ куагъэх.

къулыкъум къызӀритырӀмкӀэ, тарихъымрэ физикэмрӀкӀэ гъӀцӀӀӀхэр лӀхытӀоу зэхӀыгъэх. АпӀрэм джӀуап кӀӀкӀ къыщыптын фӀягъ. ЯтӀонӀэрэм нахъ игъӀлотыгъэу джӀуапыр къыщипӀотыкӀынуу щытыгъ. ФизикэмкӀэ экзаменым линейкӀэрэ программэ зыхъыт калькуляторрӀ зыдычӀахъан фытыгъэх. ТарихъымкӀэ зыпари зыдычӀахъануу щытыгъӀп. Ау гъӀцӀӀӀхэм къахӀфӀх картӀхэр, сурӀтхэр, хъугъэ-шӀагъэхэр зыщылӀгъэх ильӀсхэр. Ахэр агъӀфедӀэнхэ фытыгъэх экзамен зытыхэрэм.

ЭкзаменитӀури сыхъати 3-рэ такыкӀ 55-рэ куагъэх. ТарихъымкӀэ ушӀэтынр птыгъӀу альытӀаным пае балл 36-рэ, физикэмкӀэ — 32-рэ къӀпхын

фае. АпшӀэрӀ еджаплӀм чӀӀхъануу зызыгъэхъазырырэм физикэмкӀэ балл 39-рэ, тарихъымкӀэ 35-рэ къыхын фае.

Экзаменхэр мы мафӀэм зымытышӀугъэхэм е экзамен тыплӀм зӀрӀфӀбгъӀгъун ушӀхъагъу илӀу къэмыкӀошӀугъэм ушӀэтынр тарихъымкӀэ мэкьюогум и 28-м, бӀдзӀоогум и 2-м ыкӀи и 12-м атыжъын альӀӀышт. Физикэр мэкьюогум и 29-м, бӀдзӀоогум и 2-м ыкӀи и 14-м атыжъын фытых. А мафӀэхэми зымытышӀухэрэм бӀдзӀоогум и 17-м атыжъынуу амал ялӀшт.

Мэкьюогум и 15-м общественностиу ушӀэтынр акӀугъ. Республикэм экзамен ыхыплӀ 9-мэ ар ащатыгъ.

ИльӀсыбӀ хъугъэу мы предметыр анахъыбӀмэ къыхахы.

Мыгъи ащ фӀдӀу ар нӀбгырэ 818-мэ атыгъ.

Экзаменым зӀкӀмкӀи гъӀцӀӀӀӀ 29-рэ къыдилӀытӀӀыгъ. Ахэм ащыщӀу 12-р къызӀрыкӀохъу, базовӀ шапхӀэм диштӀхъу щытыгъэх, 10-р нахъ къыныгъ, 7-р ахэм анахъ къыныжыгъ.

Экспертхэм къызӀралорӀмкӀэ, общественностиу гъӀцӀӀӀӀхэм мыгъэ зыпари зӀхъокӀыныгъэ афӀхъугъӀп.

Экзаменыр птыгъӀу альытӀаным пае балл 42-м къыщымыкӀӀу къӀпхын фае. Ар изымыгъӀкӀурӀ апшӀэрӀ еджаплӀм аштӀӀтӀп.

УшӀэтыным икӀӀухъэр мэкьюогум и 30-м нахъ мыкӀасӀу къӀараложьыщтых.

СИХЪУ Гошнагъу.

Мэзхэм машлом закъыщимыштэным пай

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат мэзхэм машлом закъыщимыштэным тегъэпсыхъэгъэ лофтхъабзэу республикэм шыцэрэхъэхэрэр нахъ гъэлъэшыхъэнхэмкӀэ ыкӀи а лофтхъабзэхэм апае ахъщэ тедзэ кыхъэгъэкӀыгъэнымкӀэ кӀэщакӀо зыфэхъугъэ лофым Урысые Федерацием и Правительствэ кыдыригъэштагъ.

Ащ тегъэпсыхъагъэу шӀо-пырхэм ахъщэ тедзэу а лъэныкъомкӀэ аӀэкӀагъэхъанэу агъэ-нэфагъэм Адыгеим имэзхэм патруль ащахъыным пае сомэ миллиони 3 фэдиз кыфыхагъэкӀыгъ.

Ащ фэгъэхъыгъэу кыӀуагъ Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ Адыгэ Республикэм ыцӀэкӀэ идепутатэу Вла-

дислав Резник. Бюджет ассигнованиехэр атегощэгъэнхэмкӀэ Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэлукӀэ и Комиссие игъоу зэрилъэгъугъэм ыкӀи кызырэдэригъэштагъэм тетэу Урысые Федерацием и Правительствэ ащкӀэ унашъохэр ыштагъэх. МылӀкур Урысые Федерацием и Правительствэ иӀ-пэчӀэгъэнэ фонд кыхагъэкӀыгъ.

Депутатим агу кыгъэкӀыжыгъ 2020-рэ илъэсым сомэ миллиони 6 фэдиз федеральнэ бюджетым кыхагъэкӀи Адыгеим кызырэлӀэкӀагъэхъагъэгъэр. Ар зыпӀауагъэхъанэу шытыгъэр мэзхэм машлом закъыщимыштэным пай. Анахъэу етӀани машлом зыкышты-нымкӀэ шынагъоу шыт уахътэр кызыщыблагъэрэм а лофыгъом нахъ тынаӀэ тедгъэтын фаеу мэхъу. Федеральнэ мылӀку тедзэу Адыгеим кыфыхагъэ-кӀырэр мэзхэм патруль ащи-

мэ миллиони 4 фэдиз а гухэлъхэм апӀауагъэхъанэу Адыгеим кыфыхагъэкӀыгъ, 2022-рэ илъэсымкӀи ащ фэдиз кыӀэ-кӀагъэхъанэу рахъухъагъ.

«Федеральнэ гупчэр кыд-делӀэзэ федеральнэ проектэу «Мэзхэр къаухъумэгъэнхэр» зыфилорэмрэ лъэпкӀэ проек-тэу «ТыкӀэзыуцухъэр дунаир» зыфилорэмрэ атегъэпсыхъа-гъэу республикэм ичӀыопс кӀэнэу зыфэдэ къэмыхъугъэр къаухъумэгъэнымкӀэ бэ зэшӀот-хын тӀэкӀыгъэр. Тэ лъэшэу тынаӀэ тетэгъэты машлом тимэз-хэм закъыщимыштэным. Анахъэу етӀани машлом зыкышты-нымкӀэ шынагъоу шыт уахътэр кызыщыблагъэрэм а лофыгъом нахъ тынаӀэ тедгъэтын фаеу мэхъу. Федеральнэ мылӀку тедзэу Адыгеим кыфыхагъэ-кӀырэр мэзхэм патруль ащи-

хыгъэным ыкӀи нэмыкӀ лофтхъабзэхэм апӀаудгъэхъашт», — кыӀуагъ Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат.

Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ идепутатэу Владислав Резник ащ фэгъэхъы-гъэу кыӀуагъ: «Мэзхэм язытет ренэу лъыплъэгъэн фае, патруль зехъаным, мэзхэр къэгъэгъунэгъэнхэм амал къаты машлом зыкызыщыштэн ыпӀэ-кӀышт чӀыплӀэхэр гъэунэфы-гъэнхэмкӀэ ыкӀи ащ зыкыш-тэмэ, псынӀкӀэу гъэкӀосэ-жыгъэнымкӀэ. Мэз фондым, анахъ лъэшэу тынаӀэ зытетын фэе чӀыплӀэу тӀэхэм якъаухъу-мэнкӀэ федеральнэ ахъщэ тедзэм ишӀогъэшхо къэкӀошт».

Адыгэ Республикэм
и Лышхъэу
ипресс-кӀулыкӀу

Вакцинэм епхыгъэ гупшысэхэр

«Непэрэ мафэм ишӀэпхъэ шъхъаӀ»

Адыгэ Республикэм и ЛъэпкӀэ театрэу ЦӀей Ибрахымэ ыцӀэ зыхъырэм ихудо-жественнэ пащэ иӀэнатӀэ зыгъэцӀкӀэрэ Хъакъуй Аслъан кызырэтиӀуагъэмкӀэ, непэрэ мафэм ехъулӀэу ЛъэпкӀэ театрэм илофышӀитфымэ ковидым пэшӀуеклорэ вакцинэр зыхарагъэльхъагъ.

— Къэралыгъом гъунэ шылъа-фышъ, тэри тынаӀэ тет, — хегъэунэ-фыкӀы Хъакъуй Аслъан, — мы лофтхъабзэм мэхъанэу иӀэр нэбгырэ пӀэпчӀ кыгуӀрӀо. Театрэм зэлукӀэгъу-бэ зэхещэ, спектаклэхэр чылэхэм къащытэгъэлагъох, цӀыфхэм жъугъэу талокӀэ, арышъ, санитарнэ-эпидемиологическэ шапхъэхэм ягъэцэ-

кӀэн гъунэ пытӀэфы. Мары, мы мазэм и 7-м шыублагъэу и 15-м нэс «Театрэр — кӀэлӀцӀыкӀлэхэм апаӀ» зыфилорэ лофтхъабзэм тыхълажъэ. Адыгэ къэралыгъо университетым ар щӀэкӀо. Джащ фэдэу Кошхъаблэ, Шын-джые, ПшыкӀуйхъаблэ, АдыгкӀалэ, ТэхъутэмыкӀуае театрэм икӀэгъэ-лъэгъонхэр гъэмафэм къащытты-

щтых. Ахэр зэшӀотхынхэм пае артистхэм хэз ямыӀэу, пчъагъэмкӀэ тикъужъэу лофтхъабзэм фае. Псауныгъэм уфӀсакъыныр, улъыплъэныр пшъэрылъ ыкӀи пшъэдӀкӀыжъ шъхъа-лӀэу къэуцу. Дгъэнэфэгъэ лофтхъабзэ-хэм язэшӀохын ащ занкӀэу епхыгъ. Сакъыныгъэр непэрэ мафэм ишӀэпхъэ шъхъаӀ!

Ковидым пэшӀуеклӀоу

Урысые Федерацием инароуднэ артистэу Кукэнэ Мурат «Спутник V» зыфилорэ вакцинэр зыхъызгъэльхъагъэхэм ащыщ. Гъэтхапэм и 21-м — апэрэ Ӏахъыр, мэ-лылъфэгъум и 15-м — ятӀонэрэр халъхъагъэх.

ЗелъашӀэрэ артистым кызырӀол-рэмкӀэ, ар ежъ ишӀоигъоныгъэу шы-тыгъ: «АфыпсыпӀэ сыщыӀэу чылэм дэт сымӀэджӀэхым хэт ӀэзапӀэм при-вивкэ зыщӀэгъэшӀыгъ. Зэуи кысы-хыльӀэкӀыгъэп. ЦӀыфхэм бэрэ тахъхъэ, тахъкӀы, мары тыгъуасэ творческэ пчыхъэзэхъхъэ Адыгэ Республикэм и ЛъэпкӀэ тхыльеджапӀэ шысилагъ. Ащ фэдэу Улапэ, Хъатикъуае, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ универ-ситетым ситворческэ зэлукӀэгъухэр ащыӀуагъэх. ЦӀыфыбэ зыщызэрэу-гъоирэ чӀыплӀэхэр узэу къэкӀокӀырэм-кӀэ шынагъох. Псауныгъэм унаӀэ нахъ гъэлъэшыхъэу зыщытебгъэтын фэе

уахътэм тыкыхиубытагъ. Ковидыр зэрэдунаеу щанэсыгъ. СымӀэджагъэ-хэм япчъагъэ бэ. Узыр кыуиухыӀлӀэ-нышъ, уебэнын нахъи, вакцинэр зыхӀэлъхъанышъ, уипсауныгъэ къэу-ухъумэныр нахъ тэрэзэу сэ сегупшы-сагъ. Сэ сшъхъэ закӀоп, мыщ дэ-жыым сиунагъо шыщхъэми сафегу-пшысагъ. Узыр кызыппыхъӀкӀэ, унагъом шыщхъэри къэсымӀэджен-хэм ишынагъо шыӀ. СэркӀэ ар пшъэ-дӀкӀыжъ ин. Творческэ цӀыфым игу-зэхашӀэхэр нахъ лъэшых. Нэрмы-лъэгъу шынагъоу къытшъхъарыхъа-гъэм уегупшысэ зэпыты зыхъукӀэ, ар щӀэгъуае. Прививкэр пшӀыгъахэ

хъумэ, нахъ ухъумагъэ охъу, нахъ орэхъаты, узыр кыппыхъагъэми, ащ фэдизэу иягъэ кыуимыгъэкӀыным ишӀошъхъуныгъэ кыпхелъхъэ. Вак-цинэ зыхъабгъэльхъаштми зыхъа-мыгъэльхъаштми — ар шъхъадж уна-шъоу зыфӀишӀыжырэм елӀытыгъэу мӀэпсэу, цӀыфхэм сыкӀыджӀэкӀи арӀэп. Сэ сшъхъӀкӀэ, сыгукӀэ ащ фэдэ уна-шъоу зыфӀсшӀыжыи згъэцӀэкӀагъэ. Джы «антитела» зыфӀаохэрэр сӀӀэхэмэ зэзгъэшӀэн симурад, анализхэр стын-хэу сыгу хэлъ. ПстӀэуми псауныгъэ пытэ Тхъэм кытет!»

ТЭУ Замир.

«СЫМЭХЬОШ СЭ»

1977-рэ ильэсым гъэтхэпэу адыгэ гъэзетым къэбарыкIэхэмкIэ иотдел корреспондентэу саштагъэу, ныбжьыкIэ лфмэ, спортыри ахэтыжьэу, сафэгъэ-зэгъагъ.

Журналистэу, драматургэу, бэ зынэ клэклыгъэу, зыльэгъугъэу Шъхьаплъэкъо Хьисэ отделим ипэшагъ.

Садэжь кIалэхэр редакцием кычыла-хьэщтыгъэх, инахьыбэм кысфаклощтыгъэхэр сэщ фэдэу Кобл Акубэ ытэмэчIэлэг кычычIэлыгъэхэр ары. КъызычIа-хьэхэкIэ, Хысэ афэтэджыти, нагушлоу апэгъокIыштыгъэ. «Хъугъэ, хъугъэ, тэщ паекIэ укъымытэдж», — кIалэхэр укIытэ-щтыгъэх. «ХъакIэр кIалэ, ныбжь иI алоу зэтырафырэн, — арилощтыгъэ, — зэщиз къабзэх». ЗэкIэ бэнэкIо хэшыпыкIыгъэу тIлэхэр имынэлосагъэхэми, тIлофмэ ащыгъозаг, зэнэкъокъумэ ренэу яплы-щтыгъэ. «Пэсэрэ адыгэхэр сыгу къэшъо-гъэкIых», — ыIоти, кытIыщхъуыщтыгъэ.

Зэ джащ фэдэу Мэхьшо Аслан та-
дэжь кычлэхьагь. Арырэ сэрырэ 1970-
рэ илхэсым щегъэжьагъэу ныбджэгъу
тызэфэхьуагъ, еж мэкъумэщ техни-
кумым члэсыгь, сэ адыгь клэзэгъэджэ
институтым филологиемкIэ ифакультет
иадыгь отделение сьчлэхьэгъэклагъ.
Бжыхьэм еджэхэрэр зызэрэгъоижьхэм,
Кобл Якъубэ зыщигъэбанэхэрэ залым
тыщызэгъыхьылагъ, ащ чыулабгъэу тызэ-
ныбджэгъу тигъашIэ къэтхьагъ. Жьгыр-
бэм фэдэу шхьац тIыргъоу, нэпкъ-нэпкъ
зэкIужьэу, мыкъопцIэ-мыфыхьэу, мыл-
хьэнчэ-мылхагъэу, оцынэ ральэшхуэгъэм
фэдэу Iэпс-лэпс къоданэ кышхьэгъэ
клалэм игуагъу Хьисэ кыфэтэджыгь.

— Мыры Мэхшош Асланыр, сишъэогу-ныбджэгъу, — сгуагъэ. — Якьубэ ыгъэсагъэмэ анахь бѣлахъэу ахэтэгъ, апэ спортымкӀэ мастер хугъэмэ ащыщ. Илъэс зытӀу горэ хуэгъэ нылӀп бэнэныр зыгъэтӀылыжыжыгъэр, джы тренерэу мзлажъэ. Илъэс горэмкӀэ сэц нахъыжъ нылӀп, ау «СпартакымкӀэ» тыбанэ зэхъум тренерэу кыддаклощтыгъэ, загъори зыщыгугъыжырэ кӀалэхэр ригъэпсыхэу ахэбэныхъаштыгъэ. Гъэреклопэгъэ дзюдомкӀэ СССР-м икубок кыдэхыгъэным фэгъэхыгъэ командэ зэнэкьокъум ящэнэрэ чӀыпӀэр зыщытӀэуытым мыры титренерыгъ. ТалӀкӀэ «Спартакым» егъашӀэм ащ фэдэ кыдэхуэгъаптӀ, кыщытхуэгъэх, тренермэ я Совет хагъэхъагъ.

— Укыысшымытхууц, сыпфэубыжыы-
штэп, — Аслъан Іушхыпцыкыгы.

— Еблаҕь, еблаҕь, сиклал, — ыһуаҕь Хыисэ. — Пцэ зэхэсхыгъэу шыт, симахулыты уигугу кьешы (кыддэбанэ-штыгъэ Шьынэхэ Руслэан зыфилоштыгъэр). Шытхууклаерэ убуклаерэ зэфэдэу аломи, узфаубыжыын кыкыоклына умэхьошуэ. Уимэхьош лъэпкь икьэбар ушыгыуазэштын?

— Тятэ «Зэгорэм тыльэпкыгы, ау тлэкьоцэ закъу кытфэнагър» ылоу зэхэсхыгъэ. Тызэрэщыгъуазэмклэ, Кавказ заом мэхъошхэр ləpləklə-лпəlyəklə ышыхи, хэклодэжьыпəнəмы ишынагъо къазышъхьарэхъэм, лъэпкыым ыцлэ мыклодыжьыным пəе тэ тиунагьоклэ Мэшлэдэыр Мэхъошклэ зэблахуэгъэ.

Ильэс пчъагъ тешлэжыгъу Ятлонэ-рэ Александр, урыс пачыхьэр, адыгэмэ Мамрыкко кӀэй зэрашылукӀгъагъэм иккъбар сыдӀалажыбзэ, Хьаджэмыкко Пшымэфэ хьаджэу ащ кытыгущылэ-гъагъэм ильэуж гъэшлэгъон сытеуцуагъ. Ащ сытезыщагъэр Хьаджэмыкко Хъаный, а Хьаджэмыкко хьаджэм ипхӀорэлъф. Блэкигъэ лӀшлэгъум ия 50-рэ илъэсхэм Козэт тятэрэ арырэ кӀлэпегъаджэу шы-зэдӀэлжыагъэх, сыккызэхъум ары цӀэ кысфэзысыгъэр, егъашӀэм згъэгъоца-гъэп, сикласу сикӀлэрысыштыгъэ, бз сымышӀаштыгъу сызшигъэгъозыгъагъэр.

Хьяные кызыэрилотагъэмкӀэ, Хъаджэ-
мыкъо Пщымафэ ишъхьэгъусэ мэхъош
Мэшодзымэ япхугъ. Ытыщ, Бжъэды-
гъум, шыӀэу лъэрмыхьагъэти, шъао
кызыфэхъум Мэшодэ кыфаусыгагъ.
ЗэрэхъурэмкӀэ, Мэшодзмэ зэкӀэмэ
мэхъош лъэкъуацӀэр аштагъэп, зэбгы-
рыкыгъэх, Къэбэртаий кощыжыгъэхэу
исых. Ар зыпшъэ дэкӀыгъэхэр унэгъо
хыхыгагъэх, ащ фэдэ зэрараусеигъэмэ
ацӀи, ашъхыи кӀалэты.

— Кызыхэкыгыгэ лыпэккыр лыкыуацлэу зыхыырэр маклэ, хэтыми, ар шьозыгыгэ-штаггэр чыжбэу плыагэ, — ылуагэ Хыисэ. — Мэхьошхэр плэбанэхэу, цыфыгыгэ ахэлэу, ацлэ лоу адрэ адыгэ лыпэккымэ афэдэу шыагэгэх. Джы уккы-зыклоглэ карт кьэсхынышп, озгэлэп-гун мэхьошхэр кьэсэсыгэгэхэр, кьалэм итыгэкьоккыплэ лэныкьоклэ кьушхэм ухахэмэ «Мэхьошмэ ягэгхун» ылоу чыплэ джыри шыл. Лэпэккыжых мэхьошхэр, тарых шлагуи ял, ацлэ, ашхыи зэфэдэ, ау уахгэм дэкулагэгэх, шьоры джы шьуиллэпкь ихылыгэ зезыхьэрэр, игуклай, игукьауи зэфэдэу зэхашьушлэу. Пцлэрэ пшхьэрэ зыфэдэр пшлэжьэу, дахэ зыфягбгэлэшьюмэ улл, ар хэт ушы-шыми, егьашлэм зыщыбгэггэупшэ хьу-штэп.

— Сэ ар сшыгыупшэнэп, тхъауегъэпсэу дахэу мэхъошхэмклэ кытфэлпугъэм пae, сыбгъэгушхуагъ, — ыгу кыделэу Аслъан риложыгъ. — Хъунэу щытмэ, неущ джыри сыкъэклон, къэплуатэрэр, сылэгурэр хэз имылэу сызэрэкложьэу тлэ-тятэмэ, сшы-сшыпхумэ, тиунэ-къошмэ ясложьын...

Зэрлүгээр эмьцлжызу кыгэшлагым зэрэмэхышым, зэрэадыгэм рыгушхоу игвашлэ Мэхьош Аслъан кыыхыг. Джыри клэлэ дэдэу Мыекьюае кыдэфаг, Якубэ ыгасэхэрэм алуцдаг, шлэхэуи гэхьэгэ дэгүхэр ышыхуу ригьэжыаг. Пшызэ шольпыр иныбжыклэмэ самбэмклэ язэнэкьокьоу 1969-рэ илгэсым клуагэм апэрэ чыплэр шиубытыг, бэнэкю бэлэхуу а уахьтэм кыкээзылэтыгэ Владимир Невзоровым кыабзуу теклогыаг. Мы зэнэкьокьум

Тренер Юфым Асгян зынэуцом, зэрсагъэу, гуетыныгъэхихо фырлэу кырапэсыгъэм пыллыгъ, езэц илэгъэп.

аперэ чыплэхэр шызыбытыгэхэр арых РСФСР-м ныбжьыклэхэмклэ ичемпионат хэлэжьэшт командэм хахьэштыгэхэр. Ахэм к̄ахэсхыхэрэр етланэ хэгъэгум изэнэкьокьу агьаклоштыгэх. Аспьани зигьэхьазырыштыгэ, амалышлүхэр ила-гэх, ыгукли, ыпсэкли, ыпкыкли, икьу-лайкли хьазырыг.

Ау тренерыр егупшыс-егупшыси, ахад и набгыритумэ, Владимир Невзоровыр ыгэклуагъ, Урысыем изэнэкьокьу яшэнэрэ чыпнэр ащ щибутыи, етанэ СССР-м ичемпионат эклохэм, Гостэкьо Хьумэрыр ежырыр дьшгъэ медальхэр кьахыгъэх, ащ щегъэжыагъэу хэгъэгум ихэшыпыкыгъэ командэ хагъэхбагъэх.

Ар зыхуугагэм нүж хааша тешлэ-
жыггагээр, ау Аслъанэ а чемпионатым
зэрэхэмылэжыггагээр ыгу икыгээп, кло-
ггагээм Владимир Невзоровым ыгыз-
хыгээр ежыры фызэшлокыштыгээу
гугээштыгээ. Ыгу пыч зэрэфэхуугэм
Якүбэ гу лымытэ хуна, кырилоггаг:
«Уахтэр клоу ори тренер лофым узы-
пуэцорэм, сэч фэдэу уахэдэнэу бэрэ
хушт. Джажыгүм угу сыхыгээкыкы».
Тренерыр зыклэтреныр нэмыклмэ гу
зыламытэрэм ежэ нэсыш ары, ышлэрэ
фашлэу ешлэ. Аслъаны ар кыгырумылоу
шытыгээп, арэу шытми, хуугэр акыыл-
клэ зэхышлэштыгээми, гүклэ кыфигээ-

кѣнэкѣкѣун шылагъэл.
Ежъ игъэхъагъэхэмклэ
кѣылкѣмыхъэ дэдэми, клэ-
клэу ащ ъуж ытыгъ спор-
тымкѣ мастерэу, бэнэкѣ
дэгъоу Валерий Строкано.
Аслъан хэбгъэкѣлымэ, ащи
апэрэ чыплэр кѣыхынэу
амал дэгъу илагъ. Арыти,
Якъубэ унашоу ышыгыгъ
— Мэхъош Аслъан ыпшэ-
рэ онтэгъугъом, килограм-
ми 70-м, иуцонэу. Мыщ
фэдэ бэрэ мэхъу, ѣофыр
клэкѣлынэу уфамэз, хэкѣлплэ
ренэу лыхъу.

Бэнаклэмэ ахэтых кьа-
щэчырэм килограмм заулэ
хагъэклышъ, нахь онтэгум-
гьо псынклэм ехыхуэ, ош
нахь псынклэм ебэныгбо-
шуба. Джащ фэдэу Астьян
зэрыуцуагъэм зыхэзыгъэ-
кыгъэ кьемыкылуалэ ху-
на, еж нахы килограмм
зыбгу-зыпшыкълэ нахь
онтэгумэ ябэнын фэе
хугъэ, ар хэтыкы лэшлэ-
хыгъэп. Арэу щитмы, зы-
луклэрэр ригъэлсыхызэ.

финалым ихьагъ, мыщ шылукагъ бэнэ-
кӀо бэлахьэу, краим, Урысыем язэнэ-
къокъумэ бэрэ ащатекӀуагъэу Анатолий
Аслановым.

«Янэмэ бидзышэу кьаратыгьэр кьалычъыжыфэ зэзэуагьэх» ылоу адыгэ кьэбарыжъмэ зэрэхэтым фэдэу тури зэбэныгьэх. Аслъан ычлэгэ члэфагэ тшлэшывзэ, зэршшыгьэр еплыхьэрэм кьагурымылауапэу зэбэнырэр кьыгьэкууагь — ылэ дэкьацэм диубыти, лэгъэуз фишли, зыкыыригьэтыгь. Краснодар ибэнакло нэку-нэпсэу теклыжыгь, ылэ фыкьуагьэклэ арэл, кьычышыгыгьэр зэрэшлэшъхьаклор ары. Мыщ ыпэкли Хьэпэе Арамбый теклогьагьэти, мызыгьэгум ыгу елэжыгьэу хьэкууклыгь: «Сыд Мыекьопэ бэнэклогь мы кьыфтыкьоклыгьэхэр, гьогьумагыаклохэу!».

Мэхэшо Аслан кызэрихыгъэм ыгъэгущуи, Шумэфэшхор (Датхужь Шумафэ) алырэгум телъзагъ, пытэу зэкӀуапӀи, ынэ гушлор кыкӀэщэу лаплӀкорэгкӀэ кытырищыжыгъ. Ежыльэс Ӏэпэ-цыпэ хуьгуэу тренировкэ ымышыгъагъэми (спортивнэ обществэу «Урожайи» АдигеимкӀэ пащэ фашыгъэти, иуахтэ зэжыгъэ), килограммышъэм иуцуи щыбнагъ, ащи кыхыгъ, джауштэу зэкӀэ онтэгугъоу бэнэным илэхэмкӀэ апэ тишъыгъ. Ар апэрэ чыплэхэр ары, ятуанэхэрэри, ячанэхэрэри нахыбэм тэтэягъэх, мыр Пшызэ шольырымкӀэ зы феноменозу хуьгагъэ...

Икъянзү алуи, илэггүмэ ашышыбэ алырэггүм теклыжыгы, ау еж джыри зышыгугыжыбэу зэнэкьокьу пчяггэмэ Аслан ахэлэжагы, гэхьагыгээри ацишыгыэх. Аужырэу зышыбэнэжыгыгэм джа зегорэм чемпионатэу зыдамыгэклогьаггэм иджэрпэджджэ цызэхихыжыгыг...

1975-рэ илъэсым СССР-м ичемпионат Аслъан пхъашэу щыбэнагъ. Зым ыуж зыр итэу кыхызызэ, финалым ихъаным пае зы бэнэгъу кыфэнэжыгъ. Текломэ, хэгъгум дзюдоиклэ икомандэ хагэ-хъашт. Олимпиадэу кэкълорэгъэм щылэ-щтым агъэкълостыр пхъэдзыклэ агъэнафэрэп ныла, анахышлоу кычлэкырэр ары, сыда ежъ Аслъани зимыушэтыжыщт?! Финалым ихъаным пае збэнэнынэу зылу-клагъэри тэ тибэнэклуагъ, Къадыр Аслъан. Тлури зыщыгугъыжыщтыгъэх, ау а уах-тэм Мэхъошыр нахъ лъэшэу къэлъагъо-щтыгъэ. Ау адрэр нахъ клэлагъ, арыти... ащ нахъ гугъэплабэ илэу Якубэ ылытыи, ар лыигъэкълотагъ. Укпны хъумэ купным

илоф ыпэ ибгъэшын фаети, Мэхъош Аслъан итренер ылауагъэм шоклыгъэп, ау кызыгъэзэжым, икимоно ыгъэтылжыгъэ, тренировкэ аригъэшын фэшъафклэ кыштэжыгъэп...

Мызыгъэгуми Якъубэ игупшысэклэ ыпэклэ Невзоровым зэрэтыригъагъэм фэдагъа, хъаумэ тэрэзиджагъа? Ар къэзыгъэлъэгъонэу шытыгъэр финалыр ары, ау Къадыр Аслъан кыфэхыгъэп, Олег Зурабиани кытеклуагъ, ащ ыуж клэклэу итэу Европэм иэзэнэкъокъу тыжын медаль кышхыгъэти, Олимпиадэм клуагъэ. Ау апэрэ къэклогъом кыхэзыгъ, мы онтэгъуомклэ зи амыгъэхъагъэу къэклогъыгъэх. Мэхъош Аслъан амыгъэхъоу лыклогъагъэмэ, илоф нахь кыкыштыгъэ гупшысэм бэрэ кыгъэзэжыгъэп...

Ар сэ сэлэ шъхъае, Кобл Якъубэ ышлэрэр зыфишлэрэр зехишыкыгъэ зеклогъыгъэ, стратегием е тактикэм алъэныкъоклэ ышлэщтыгъэр щыбзэм клэзгъэклэу сэ сыпылэп, арэп ыкли сигупшысэ. Ар чыжъэу мыплэщтыгъэмэ, зынэсыгъэм нэсыщтыгъэп, ау Якъуби цыфыгъэ, «Тхъэм нэмык хэмыукъорэ щылэп» алоба, зыщыдэхъуни кыхэмыкы хъуна, ащ фэдэмэ Аслъан илофи къахэфэгъэныр сэ нахь тесэгъагло. Аслъан изакъоп, нэмыкхэм, тэри мыщ фэдэхэр мызэу, мытлоу кытэхуулагъэх, тигукъэ-кыжымэ гугъэ лэнэклэу къахэнагъэх, чэщырэ типкыхыплэхэм ахэтлэгъожъэу мэхъу. Владимир Невзоровым дунаим щыбгъэхъэн фаер зэклэ ыгъахы цлэрыло хугъэу, зы интервью горэм кышхылогъагъ: «Мы сэ згъэхъагъэм фэдэ зыгъэхъэн зылэкыштыгъэ клэлэхэр Мыекъуапэклэ тилагъэх, ау яухътэрэ яамалыр зэтефагъэхэп, пэрыохъуэр ямылагъэмэ сэ зи кысцагъаклэщтыгъэп...». Мэхъош Аслъани, ло хэмылэу, а нэбгырэ хэшыпыкыгъэмэ ахэппчэнэу тэфэщтыгъэ.

Тренер Иофым Аслъан зыпэуцом, зэресагъэу, гуетыныгъэшхо фырилэу кырапэсыгъэм пыллыгъ, езэщ илагъэл. Ащ ишлуагъэклэ илъэс зытфы-зыхым ыгъэсэрэ клэлэхэр къэчэпхыгъэх, СССР-м спортымклэ имастерыцлэр изыгъэкъухэрэр кызылэежыагъэх. Клэрэщэ Пшымаф, Андриан Выхостковыр, Шхъэлэхъо Аслъан, Липаридзе зэшхэу Джумберырэ Джонрэ, Отария Иоселиани, Исаченко зэшхэр, нэмыкхэри ахэм ащыщыгъэх, джыри къалыклогъэрэр алъэдакъэ кыуцощтыгъэх. Джауштэу «Мэхъошым иклагъэхэр» зыфалохэрэр купышлу къэхъуагъэх, зы командэ псау

икъугъэх. Ахэм хэушъафкыкыгъэу адэлъжъэн амал нэужым тренерым илэ хугъэ, мыр ежъ ихъупхъапклэ кыкыкылауагъ нахь, зыми кыфигъэпсыгъэп.

Мыекъуапэ, Черемушкэм иунэмэ афэгъэзэгъэ апэрэ гъэорышлэпэм ипачэмэ язэгъи, лэзэплэшхо зыхэтым ичыунэ шыщ къалыхыгъ. Ащ члэлын фаехэр члэпэу, члэтын фаехэр члэтэу спортзал хэпшыкылын хъумэ Иоф маклэ кыпыкылына, кыбделэнышхуи щымылэу, ау ыгъасэрэмэ ежъ апэ итэу инахыбэр шышъафклэ ашыгъ. Ежъ ылэ дышъэр кыпызэу, сыдым фэбгъэзагъэми дахэм фэдэу ешлыти, зэклэ зэпыфагъэ, ежъ егъашлэм лэпклэ-лэпклэу, цыф шынклэу шытыгъэти, спортзалыр гүлэтыплэ хугъэ. «Сэ мыр язгъэшлыгъ, фаем ежъ пача аерэгъэш!» ымылоу, Мэрэтыкыо Бислэни тренерэу Иоф ышлэ шлоигъоу къеоплагъэти, кызыгуищи, ащи иклагъэхэр щыгъасэщтыгъэх. Цыкы-цыкылоу джыри зы зал кыпашлыхъажыгъ, зэклэ зэтырагъэпсыхыи, хэт кычлэхъагъэми умыуытэжыныу, ыгъэгъушхонэу хугъэ.

Зэрилуагъэм емыпцлэжъэу кыгъэшлагъэм зэрэмэхъошым, зэрэадыгэм рыгушхоу игъашлэ Мэхъош Аслъан кыхыгъэ.

Аслъан испорт клуб «Олимп» цлэу фиусыгъ Олимпиадэр сыдыгъоки бэнэкло клэлэмэ яплэплэнэу, ягупшысэ-гурышэ хэтынэу. Мыр зегъэпсым ыуж джыри спортивнэ клубхэр Мыекъуапэ кыцызэлуахыгъэх, зыфэгъэзагъэхэ спорт лъэпкъмэ ялытыгъэу зыр «Дышъэ щэрэхъ» хугъэ, адрэр «Тыжын маст», етланэ «Шъо лэгуау», джаш фэдэу ахэри хэкум испорт пытэу хэхагъэх. 1983-рэ илъэсым СССР-м спортымрэ физкультурэмрэклэ анахь чанэу хэгъэгум шылажъэхэрэр загъэуэфым, Адыгеим спортымклэ икомитет зэклэмэ атеклуагъ. СССР-м иминистрэмэ я Совет изэлэпахырэ Быракъ Плыжъ хэкум кызыратым, а щытхур анахь къэзылэжыгъэу зыцлэ кыралогъэ спортклубмэ Мэхъош Аслъан зехицагъэр апэ итыгъ.

Ыпэклэ ренэу фаблэрэр къэуцурэп, зэрэхигъэхъощтым дэшъахырэп, улажъэмэ уикончлэ ихъощт. Аслъан ышлэрэм, ылэжырэп диштэу иклагъэмэ ягъэхъагъэмэ ахэхауагъ, спортымклэ имастер пшыл пчъагъэ ыгъасэрэмэ ахэтыгъ, зэрэхэгъоу щыцлэрылохэри къахэклыгъэх. Джары СССР-м ибэнэкло ныбжы-

клэмэ дзюдомклэ язэнэкъокъу Мэхъош Аслъан ыгъэсэрэ Липаридзе Джон ащытеклуи, хэгъэгум ихэшыпыкыгъэ командэ зыхагъахэм зыми зыкымыгъэшлэгъуагъэр. Етланэ анахь мэхъанэ Аслъан зэритыщтыгъэр бэнэным икыулай клэлэмэ зэрахилъхэрэм даклоу, ахэм цыфыгъэрэ лэдэбрэ ахэлъэу, дахэклэ зыхэтмэ къахэщынхэр ары.

Тренер ныбжыкыкыкыгъэмэ ялытыгъэу зэрэхэгъэгъоу щыклогъэ Иофмэ ахэцагъэу хуштыгъэ, пшъэрылэ зэфэшъафхэр кыфашыщтыгъэх. Мыхэм Кобл Якъубэ игушылэ ренэу ахэлыгъ, ыгъэсагъэмэ зэрилъэклэу ишлуагъэ аригъэкыштыгъ, лыгъэкуатэщтыгъэх. Ауштэу щымытэу, ежъ изакъоу зэклэ зэрихыплэжыштыгъэмэ, тыдэ кыкыштыгъэх адрэ тренер клэлэ цлэрылохэу тилэхэр, ахэм ежъ фэдэу Урысыем, СССР-м язаслуженнэ тренерхэр ахэтых.

Зэ СССР-м дзюдомклэ икомандэ итренермэ ахэтэу Мэхъошыр Бельгием Европэм ичемпионат макло, етланэ зэклэпыкылоу зауэрэ Венгрием, нэмык

чыплэхэм. Ау ахэм зэклэмэ яшхъэте-луплэ хугъэ Нигер идзюдоистмэ якомандэ Москва шылэшт Олимпиадэм фигъэхъазырынэу Африкэм 1979-рэ илъэсым тыхэгъэу ыцлэклэ зэрагъэклогъагъэр. Ар ыгу къэкыжы хъумэ Аслъан лущыпцыкыштыгъэ.

Нигер икълэ шъхъалэу Ниамей зэбыбым зи кыпэгъокыгъэп, сыхъат зытлурэ яжагъ, ышлэщтымрэ зэусэщтымрэ ышлэрэп, хымабзэр умышлэрэмэ бэмылым уфэд. Фабэшъы фабэ, ежъ кымэфэ щыгынхэр цыгъ, псыр кыпэзы, Москва щычылэхъоу кыдэкыгъ. Зэрэфэпагъэмклэ къегуцэфагъэхэу кычлэкыны, литлү горэ бэклаерэ кыкырыпшыхы, кызидыкыгъэмклэ къеупчыгъэх. Зэрарилуагъэм тетэу гушлуагъэх, тыхэгъэу ипосольствэ щышхэу кычлэкыгъэх. Нигер ис мулатмэ Аслъан афэдэ хъазырти, ахэм ащыцэу ашлэшлыгъ. Иоф шлэхэу хэгъозагъ, агурлуагъ, ежъыри кыгурылуагъэх. Кызылэжыгъ, СССР-м спортымклэ и Министерствэ Мэхъош Аслъан Африкэм зэрэклуагъэм осэшлэ кыфышлыгъ.

Илъэхэрэ клуагъэх, Шхъэгуащи псыбэ дэчыгъ, дунаири ежъ игъоу ры-

клуагъ. Мэхъош Аслъан тренер Иофыр ыгъэтылжыгъэп, хигъэхъуагъ, ащ еллытыгъэу Кобл Якъубэ ыцлэ зыхырэ еджаплэм Пшыкыаныкыо Долэтыкъорэ ежъырырэ бэрэ ипэцагъэх, Аслъан завуч лэнатлэр зэрихъагъ. Нэужым спортымклэ еджэплэ шъаф пащэ фаши, илъэсыбэрэ щытху хэлъэу лэжыагъэ.

Сшынахыжъэу Къуекыо Аслъани Мэхъошым фэдэу тренерыгъ, иныбджэгъу бэлахыгъ, бэшагъэу зэрэшлэщтыгъэх, зэрэлытэщтыгъэх. Аслъан пача сигукъэ-кыжыгъэр кыхэсыутынэу зэрэсимурадыр зэсэлэм, бэ гъэшлэгъонэу, сэ сызышымыгъозагъэу кылотагъэр. Ежъ ынэ клэкыгъэмэ ащыщ зытлүи игугъу къэсшылэ.

Сшынахыжъ хигъэуэфыкыгъ Аслъан егъашлэм зыфэсакыжъэу, ятэ-янэмэ ягъогу дэмыхэу, зыщыщ лэаком, лъэпкъым ядахэ аригъэлоным зэрэпыллыгъэр, цыфыгъэшхо зэрэхэлыгъэр. Лыгъэм енэкъокыштыгъ, шыпкъэныгъэм шолпыкыштыгъ, умызафэу кыпфигъэгъун щылагъэп. Илъэсым зауэрэ бэнэнымклэ титренерхэр Мыекъуапэ щызэрэгуоихэщ, мэфэ зауэрэ спортзалым щэлэх, ашлэрэмклэ зэдэгъуащэх, яквалификация хагъахъо. Тренермэ зэрэбэнэхэрэ клякор зыцалэу алырэгъум зытэхэхэклэ, яныбжыкыгъэу агу къэкыжышъ, тлэклу зэтлэбжаох, ныбжэ ялэми, а нэкъокыныр джыри ахэлъа, загъорэ джыри зэрэушэ-тыжыгъ. Мэхъош Аслъани ахэклыхына, кимоно зыщылэти, ахэуцощтыгъэ.

Пчыхъэ фэгъазэу зэ Якъубэ къахэхагъ. Зэклэ купитлоу ыгоштыгъ, килограмм 70-м кымыхъухэрэр зы куп, ащ нахь онтэгъухэр зэклэ ятлэнэрэ купым хэхагъэх. Зэригъэбэныгъэх. Апэрэ купымклэ финалым ихъагъэх Мэхъош Аслъанрэ Дэгужые Мыхъамодэрэ, ари бэнэкло дэгъу, хэгъэгум «Спартакым-клэ» иэзэнэкъокъу атеклоагъ. Бэ римыгъэкъудыеу Мэхъошыр теклуагъ иклагъэу зэрэбанэщтыгъэм инэшанэхэр джыри хэлъхэу. Ежъ ыгъасэхэрэм джыри зэрэхэбэныхэрэм ишлуагъэ къаключтыгъэ, зыгу зы клуачлэу джыри шытыгъ.

Язэхэхэгъу горэм ежъмэ ащыщ тренер лышхор зигъэбгъатлэ пчэгум кыиуцагъ. Мытыры, клочлэшлү, килограммишъэм кышыкылэнэп. Ежъ цыф тесыеу шытыгъэл, ау тлэклу къаключлэн ыгу хэллыгъэу кычлэкыны.

— Слэ лъэныкыо бгырыпхым дэзгъэ-нэнышъ, лыр кыхэрэкли кысэрэбэн, — ылауагъ.

Бэмэ гу тырашлыхъагъэп, адэ кыпхалэмэ ыубытыгъэм фэдиз пхэзычын амал зилэм тауштэу упэуцужыштыгъ? Сэ сшынахыжъэу килограмм 60-м кхэху къодыер къэтэджыгъэти, Мэхъошыр кыпэклагъэ.

— О иуцэ теуцогъоп мызыгъэгум, — кырилуи, ежъ пчэгум ит лым зыфигъэзагъ. — Плэ бгырыпхым кыдэхыжъ, пклуачлэрэ уинагъэрэ пклэ зэрымилэр озгъэлэгъушт...

Зэбэныхэу зырагъэжыгъэм бэ темышлэу, Аслъан кыенэкъокъурэм ибгырыпх ыубыти, зэрилъэшлуи, лъэпэпцыеу ыгъэуцугъ, ащ ыуж «гуагу» лоу мэкъэшхо пылуклэу кыбыклэ алырэгъум тыридзагъ, зыкышлэжыгъо римыгъафэу лэгъэуц фишли, зыкыригъэтыгъ. «Джыри зэ тызэгъэбэныжъ» ыломэ, дытэхъэ-зэ, техъэ къэс члэдымэ, лэгъэуц фишлы-зэ ыгу ригъэлэжыи, губжи члэкыжыгъэ...

Бэ джыри Мэхъош Аслъанэу тиныбджэгъушлү пача кэплотэн лъэкыштыр, ау сыд фэттхыгъэу, фэтлуагъэкли тэрклэ икыурэп. Адыгэ лым ышлэн фаер ышлагъ, унэгъо дахэ Эммэрэ ежъыррэ зэдашлагъэ, ежъ ылашъхэклэ унэ ыгъэуцугъ, ылэ зэмыкылурэ щылагъэп, чыгыи ыгъэтысхъагъ. Унагъом пшъэшъ дэхитлү, хъупхытлү шаплугъ, цыфмэ ахэхъэхэмэ, дахэу ахэзагъэх. Пхъорэльф лэшлүхэри илагъэх ижъау члэмыкыхэу.

Лыти, лыгъэ хэлъэу щылагъ, улэными лыгъэ ишыклагъэти, ащ фэмыныкыоу идунай ыхъожыгъ.

«Защыгъупшэжыкыкыкы тхэхэри малэх» ало, цыфмэ ягукъэкыжъ укыханэмэ, джыри ушыл. Ары, Аслъан тхэкыжыгъэм, тигукъэкыжымэ лмы мафэу лумафэр джыри закыхэтыр.

КЪУЕКЪО Асфар.

Шьолъырхэм яфестиваль

Гупшысэр гъашIэм щылъэкIуатэ

Шьолъырхэм академическэ музыкэмкIэ яфестиваль фэгъэхьыгъэ концертхэр Адыгеим и Къэралыгъо филармоние щыкIуагъэх.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ, АР-м и Къэралыгъо филармоние зэхашэгъэ Iофтхьабзэр мэкьюгум и 3 — 4-м академическэ музыкэм имэфэки хъугъэ.

Фестивалым фэгъэхьыгъэ нэрылгъу Iэпылгъуэр гъэшIэгъонэу гъэпсыгъэх. Мэкъэгъэлхэр филармонием дэжэ щыолъэгъух. Концертхэр зэрэ-кIоштхэм, хэлэжъэштхэм яхьылIэгъэ тхыгъэхэм уагъэгъуазэ.

АР-м культурэмкIэ иминистр-рэу Аульэ Юрэ зэхэцкIо купым итхьамат. Купым хэтых АР-м культурэмкIэ иминистр-э иапэрэ гуадзэу Ольга Гавшинар, культурэмкIэ Министерствэм иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ, АР-м и Къэралыгъо филармоние ипашэу Къулэ Мыхьамэт, Адыгэ Республикэм икомпозиторхэм я Союз итхьаматэу, республикэм и Къэралыгъо орэдыло-къэшъокIо ансамблэу «Ислъамыем» ихудожественнэ пашэу Нэхэе Аслъан, Адыгэ Республикэм искусствэхэмкIэ иколледжэу Тхьабысымэ Умарэ ыцIэ зыхьырым ипашэу Куфэнэ Шамсэт, АР-м и Къэралыгъо филармоние и Къэралыгъо симфоническэ оркестрэ ихудожественнэ пашэу Темурыканэ Петр, филармонием ипашэу игуадзэу Алена Поповар.

Къэгъэлъэгъонхэр

Республикэм искусствэхэмкIэ ихудожественнэ кIэлэцIыкIу еджапIэ, АР-м искусствэхэмкIэ икIэлэцIыкIу еджапIэу N 6-м зацызыгъасэхэрэм ашIыгъэ

сурэтхэр дахэх, лъэгъупхъэх. Илъэс 12 — 15 зыныбжэ еджа-кIохэм чIыопсым, тыкъэзыуцухъэрэ дунаим еплъыкIэу фы-рялэр, лыхъужыныгъэм, шIэжым, фэшъхьафхэм афэгъэхьыгъэ ягупшысэхэр сурэтхэмкIэ кы-ралотыкIых. Музыкальнэ Iэмэ-псымэхэр зылыгъ артистхэм, Мыекъуапэ ичIыплэ дахэхэм атырашIыкIыгъэ сурэтхэм кон-цертым къэкIуагъэхэр ашIогъэ-шIэгъонэу яплъыгъэх.

УядэIуныр гуапэ

Республикэм и Къэралыгъо симфоническэ оркестрэ пчы-хьитIум музыкальнэ произве-дение 33-рэ филармонием кы-щыригъэIуагъ. Урысыем, Къэ-бэртэе-Бэпкъарым язаслужен-нэ артистэу, дирижерэу Темуры-канэ Петр Къэрданэ Хъэсанэ ипроизведениекIэ фестивалыр кызылэуихыгъ. Композитор цIэ-рылом илъэныкIо гупсэ фэгъэ-хьыгъэу ыусыгъэм кIэлэцIыкIу-гъор, узыщанIугъэ лъэныкIо гупсэр, къуаджэу е къалэу узыщыщыр, щыIэныгъэ гъогоу къэпкIугъэр, кыппэблэгъэ цыф-хэр нэгум кыкIегъэуцох.

П. Чайковскэм, И. Штраус, Ж. Бизе япроизведениехэр, нэ-мыкIхэри залым щылгъэх. Опе-рэу «Евгений Онегин», «Кар-мен» зыфилохэрэм, фэшъхьа-фхэм къахахыгъэ пычыгъохэм тядэлугъ.

Адыгэ музыкальнэ искусствэм хэхъоныгъэ ин фэзышIыгъэ композитор цIэрылоу Даур Ас-лъан ыусыгъэ «Симфоническэ

къашъохэр» оркестрэм зэхы-тигъэхыгъэх. Зэлъэпкъэгъухэм язэпхыныгъэхэр искусствэм щызыгъэпытэгъэ А. Даурыр илофшIагъэкIэ непи кытхэт. Ыгу кытемыожьырэми, лъэужэу кыгъэнагъэм цыфыбэ рэкIо.

Урысыем, Адыгеим янароднэ артистэу, композиторэу Нэхэе Аслъан кIэу ыусыгъэ произве-дением лъэпкъ музыкальнэ ис-кусствэр кыгъэбаигъ. «Нарт-хэм ярапсодие» гур зэредзэ, егъэлъыхъо, егъэгъушхо. БлэкIы-гъэ лъэхъаным уфызэплъэкIы-жыизэ, адыгэр нарт лыхъужь лъэпкъэу дунаим зэрэтетым уегупшысэ. Адыгэ шыум, лъэпкъ шъуашэм ятеплъэ дахэ, тишъуа-шэ кавказ илъэпкъхэм къякIоу зэращыгъым, гъэхьагъэу тIэхэм нэшIукIэ зафэошэи.

Симфоническэ оркестрэм идирижер шъхьалэу, Адыгэ Рес-публикэм изаслуженнэ артистэу Аркадий Хусниаровым гукIи, псэки музыкантхэм Iоф аде-шIэ. Оркестрэр ыгъэдалозэ, ком-позиторым произведением хиль-хэгъэ лъэпкъ гупшысэр, адыгэ мэкъамэхэр къабзэу, зэгъа-ф

гъэхэу типкыинэ-лынэхэм къа-лгъэгъэлэсых.

Дунэе классикэр зыгъэбаирэ музыкальнэ произведениехэм «Нартхэм ярапсодие» ахэтлы-тэзэ, оркестрэм едэлхэрэм гу-кIэ зафэтэгъазэ. Тарихьым кы-пкъырыкIырэ IофшIагъэу ком-позиторым илэхэм зызэрау-шъомбгъурэр гукIэ олъэгъу.

А. Хачатурян ибалетэу «Га-янэ» кыыхьыгъэ «Лезгинкэр» оркестрэм кызырегъалом, ду-наим шашIэрэ къашъоу «Лез-гинкэм» имэкъамэхэм тхьакIу-мэр агъашIозэ гум щычэрэгъугъ. Композиторхэу П. Чайков-скэм, Дж. Россини, И. Кальман, Дж. Верди япроизведениехэр апэрэ пчыхъэзэхьым щызэхэ-тхыгъэх.

Фестивалыр къагъэдэхэагъ

Кисловодскэ и Темуры-Кавказ къэралыгъо филармониеу В. И. Сафоновым ыцIэ зыхьырым иартист цIэрылохэу Анна Пав-ловская, ащ ишъхъэгъусэу

Мэкъуао Астемир классикэм хэхъэгъэ произведениехэр къа-луагъэх.

АР-м и Къэралыгъо филармо-ние исимфоническэ оркестрэ хэтхэу, Адыгэ Республикэм ина-роднэ артисткэу Ольга Мами-кьян, Адыгеим изаслуженнэ артисткэу Любовь Гуль скрип-кэмкIэ орэдышъор кыыхадзэзэ, оркестрэр къадежыугъ.

Къэралыгъо филармонием, АР-м и Къэралыгъо орэдыло-къэшъокIо ансамблэу «Ислъа-мыем» яорэдылоу Дзыбэ Руспъан мэкъэ IэтыгъэкIэ композиторэу Дж. Верди, нэмыкIхэм аусыгъэ произведениехэр кылуагъэх.

Филармонием иорэдылоу, Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэу Нэгъой Маринэ клас-сикэм хэхъэгъэ произведение-хэр, Жэнэ Къырымызэрэ Сэ-мэгъу Гоцнагъорэ зэдаусыгъэ орэдэу адыгэхэм яшэн-хабзэ фэгъэхьыгъэр кылуагъэх, залым чIэхсэр кыдежыугъэх.

Композиторэу Нэхэе Аслъан ыусыгъэ оперэу «БзыкIо заом» кыыхьыгъэ пычыгъохэр, Кавказ шьолъырым фэгъэхьыгъэ про-изведениехэу Урысыем иком-позиторхэм аусыгъэхэр оркест-рэм кыыригъэIуагъэх. Концер-тым хэлэжъагъ оркестрэм иди-рижерэу СтIашъу Къэплъан.

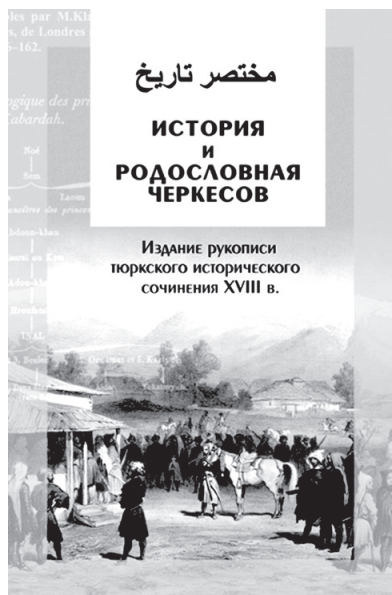
Филармонием илектор-музы-коведэу Ирина Ибрагимовам композиторхэм, артистхэм, про-изведениехэм яхьылIэгъэ къэ-бархэр гъэшIэгъонэу кыIота-гъэх, зэхэхэр дэгъоу зэрицагъ.

Адыгэ Республикэм культу-рэмкIэ иминистрэу Аульэ Юрэ дирижерхэм, артистхэм гуцыIэ фабэхэр къафиуагъ, щытхэу тхылхэр аритыжыгъ.

Концертхэр Г. Свиридовым ыусыгъэ «Время, вперед» зы-филорэмкIэ аухыгъ. Фестива-лым «Гъогу мафI» етIэлэ.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

Я 18-рэ лIэшIэгъум атхыгъагъ

Аужырэу кытырадазэгъэхэм ащыщ тхылэу «История и ро-дословная черкесов» зыфило-рэр. КыдагъэкIыгъэ пстэумэ

Котляров зэшъхъэгъусэхэу Викторрэ Мариерэ илъэс 20-м къехъу-гъэу Кавказым ыкIи ащ исыгъэ лъэпкъхэм афэгъэхьыгъэ тхылхэр кыдагъэкIых. Ахэм адыгэ лъэпкъым итарихь, хъугъэ-шIагъэхэм ацыпэхэр, цыф цIэрылохэу зигугъу мыщ шашIыгъэхэм якъэбархэр къахэбгъотэщтых.

ялыягъэу тхылым икIэхъукIи икIыдэгъэкIыны тарихь шъхьаф пыл.

Тхылхэр затхыгъэр я 18-рэ илъэсыр ары. Зытхыгъэр Ал-Хадж Курбан. Ащ фэдэ тхыл авторым ытхынэу ыгу къэмы-кIыныгъэкIи мэхъу, ау къэбэр-тэепшэу Ал-Бек Мурза (Бекович Черкесскэм ыкIуагъ) къакIуи кызылэулым, илъэу фигъэца-кIагъ. Ал-Бек Мурза къэбэртэе-пщыхэм якъэхъукIэ, пщы пашэ-хэр зыщыщыгъэхэр ыкIи зыфа-дагъэхэр, хъугъэ-шIэгъэ инхэм

зэрахэлажъэщтыгъэхэр, нэмыкI-хэри кызылотыкIырэ тхыл зэ-хэгъэуцагъэ илэнэу фэягъ.

Ал-Хадж Курбан 1171 — 1758-рэ илъэсхэм черкесхэм апае атхыгъэу щылэхэр зэкIэ ыугъои-гъагъ. IофшIагъэр гъэшIэгъонэу, хъугъэ-шIагъэхэмкIэ баеу хъу-гъагъэ, черкесхэм къарыкIо-гъэ тарихьыр зэрильэкIэу ыкIи шьыпкъагъэ хэлъэу кытхыжъагъ. Къэбэртэепщыхэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр тхыгъэм кыыхэщы-гъэх.

Ал-Хадж Курбан ытхыгъэм

зэреджэгъагъэр «Краткая исто-рия». Цыфхэм зэрашIагъэри джащ фэд. Тхыгъэр бэмэ агу-рихыгъ, тхакIохэм уасэ кы-фашIыгъ, бэрэ тегушылагъэх. Ау илъэсхэр текIыгъэх, тхыгъэри ащыгъупшэжыгъ, Iэпэрытхыр щылэми кIэупчIэжыгъэхэп.

Авторым илэпэрытх закъоу щылагъэр кIодыгъэп. Ар Укра-инэм и Лъэпкъ тхылгъеджапIэу В. И. Вернадскэм ыцIэ зыхьы-рэм IэпэрытхыгъэхэмкIэ институт чIэлъэу къагъотыжыгъ. Москва щыпсэхэрэ шIэныгъэлэжъхэр

И. В. Зайцевымрэ А. В. Шум-кинымрэ икIыгъэ илъэсым тхы-лым псэ кыпагъэкIэжыгъ. ТхылтэдзапIэу «Издательство восточной литературы» зыфи-лорэм ар кышыдагъэкIыгъ, ыцIэ зэблахъугъ, «История и родо-словная черкесов» фаусыгъэр.

Тхылхэр факсимиле (зэхъо-кIыныгъэ гори зыфамышIэу зэ-радзэкIыгъэ тхыл) шIыкIэм тетэу урысыбзэкIэ кыыхаутыгъ.

Котляровхэм тхылым кы-дэхъэгъэ тхыгъэхэр Кавказым щыпсэхгъэ лъэпкъхэм зэрафа-гъэхьыгъэхэр кыдалыты, ав-торхэм изыин къалахи, ежъхэм ятхылтэдзапIэ экземплар 50 хъоу кыщытырадазэгъ.

Адыгэ цыфхэу зильэпкъ кы-рыкIогъэ шьыпкъэр зэзыгъашIэ зышIоигъохэмкIэ «История и родословная черкесов» зыфи-лорэ тхылхэр гъэшIэгъоны, яшIэ-ныгъэ хигъэхъонэу щыт.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

УсэкӀошхоу А. С. Пушкиныр якӀас, зэрагъашӀэ

Илъэс 20 — 30-кӀэ узекӀэлэбэжмэ, лъепкыбэм зэдыряеу, ялъэплэ усакӀоу А. Пушкиным иусэхэр ини цыкӀуи, жьи кӀи къаӀутэкъущтыгъэх, ягуапэу езбырэу къаӀощтыгъэх.

Джырэ мафэхэм Ӏофыр ащ темытыжъ дэдэми, ащ итхыль-

хэр анахь заджэхэрэм ащыщых. Ахэм гэсэныгъэ-пӀуныгъэ мэхъанэшхоу ялэм кышчы-кӀэрэп. А. С. Пушкиныр кызы-хъугъэ мафэм, мэкьюогъум и 6-ми, Урысыем ыкӀи Адыгеим иеджаплэхэм, итхыльеджаплэхэм литературнэ сыхъатхэр, зэлукӀэгъухэр, викторинэхэр, зэнэкӀокъухэр ащызэхашагъ, ахэм еджэкӀо чаныбэ ахэлэжъагъ.

Гавердовскэ чыплэ тхыль еджаплэу N 10-м Ӏофтхъэбзэ кӀэракӀэ «У Лукоморья» ылоу, сурэтхэмкӀэ гъэдэхагъэу, еджэплэ лагерэу N 18-м шыӀэ кӀэлэ-цыкӀухэр хагъэлажъэхи щыра-гъэкӀокӀыгъ. «Урыс усэкӀошхоу А. С. Пушкиныр шьо дэгъоу шьошӀа, ипшысэхэр къэшъоӀуа-тэха?» ащ цӀэу илагъэр.

КӀэлэцыкӀухэм яамал кы-зэрихъэу Пушкиным ехыӀла-гъэу ашӀэрэр, якӀэсэ пшысэхэр, усэхэр, ытхыгъэхэм ащыщ пы-чыгъохэр къарагъэӀуагъэх, ягу-лытэ ыкӀи яшӀэныгъэ ауплъэ-кӀугъ. Анахь дэгъоу усакӀор зышӀэхэрэр кыхэгъэщыгъэн-хэмкӀэ викторинэ гъэшӀэгъонэу «В гости к славному Салтану» зыфилорэм хагъэлэжъагъэх. Пшысэм кыхэхыгъэ сурэтхэу къарагъэлэжъухэрэмкӀэ герой-хэр къашӀэнхэ фэягъ. Литера-турэ мэфэкӀыр кӀэлэцыкӀухэм лъэшэу агу рихыгъ, нэбгырэ 31-рэ ащ хэлэжъагъ, нэужым зэхэтхэу картинэу «Сказки Лу-коморья» зыфилорэм дэжъ щытхэу сурэт зытырарагъэхыгъ.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет.

ТХЫЛЪЫКӀ

МэфэкӀ шӀухъафтын

ТхакӀоу Хъалыщ Сэфэрбый ыныбжъ илъэс 80 зыщыхъугъэм ехъулӀэ ихэшпыкӀыгъэ тхыгъэхэр дэтхэу «Тхъапэ гъожьым иорэд» зыфило-рэр Адыгэ Республикэм итхыль тедзаплэ ипчъагъэ 300 хъоу кышчы-тырадзагъ.

КӀэлэегъэджэ сэнэхъатым пенсием окӀофэ рылэжъагъэу, ныбжыкӀэзэ усэн-тхэныр гъу-сэгъу зыфэхъугъэ Хъалыщ Сэ-фэрбый щыӀэныгъэр ришпыкӀы-пагъ. Иадыгэ лъэпкӀ иныдэль-фыбзэ, егъэшӀэрэ шэн-хабзэхэр кыгъэгъунэхэу, ыгу кырилоу, зэхышӀэрэм тетэу, уцӀыфэу ущы-Ӏэныр зэрэнасыпыгъэр кӀигъэт-хъэу мэусэ.

МэфэкӀ кыдэкӀыгъор адыга-бзэр зышӀэхэу тхыльхэр зыкӀа-сэхэмкӀэ шӀухъафтын лъапл. Сэфэрбый итхылькӀэ бжыхъэ пкӀэшъэтэкъожь лъэхъан шьо-теплэр иӀ, зы бгъумкӀэ адыгэ тхыпхъэхэр теӀоӀагъох. Уса-кӀомкӀэ анахь мэхъанэ зилэр гущылэ кӀочӀэшӀур, тэрэзыр, дахэр, зафэр кыгъотынышъ, еджэхэрэр, зэхэзыыхэрэр а усэхэм агъэрэзэнхэр ары. Ахэлъ мэхъанэми ушъый хахыныр, адыгабзэм ибаигъэ-кӀэрэкла-гъэ зэхашӀэныр ыкӀи рыгушчы-Ӏэнхэр.

ТхылькӀэм кыдэхъагъэх усэ 64-рэ, поэмэхэу «ХъарзитӀу Ӏуашъхъ», «Шуфэс, чылэжъэу Хъатрамтыку!», «Чэтэ чӀэгъым», «Поэмэр», «Тхъапэ гъожьым иорэд» ыкӀи «БзэмыӀу шы-хъатхэр». Мыхэм къакӀэлъэ-кӀох кӀэлэцыкӀумэ апае усэ-

хэмрэ поэмэхэмрэ, 30 фэдиз мэхъух. Ныбжъ зилэхэми, кӀэ-лэцыкӀухэми зэрилӀэкӀэу афэу-сагъ Хъалыщ Сэфэрбый, адыга-бзэр зые лъэпкӀым кыфигъэ-гъунэ ыкӀи ыкокл рилъхъажьы шӀоигъу.

Сэ сшъхъэкӀэ, адыгэ тхы-льыкӀэ слъэгъугъэу сьдэмы-плъэу сыблэкӀын слъэкӀырэп, ары къэс сызаджэрэ пэпчъ кысэтэ, кысхегъахъо, тхакӀо пэпчъи сыфэразэу фызэшӀокӀы-гъэмкӀэ «Опсэу!» сыдигъуи есэлэ.

Хъалыщ Сэфэрбый ихэшпы-кӀыгъэ тхыгъэхэр усэу «Си-адыгабз» зыфилорэм кызэ-Ӏуехы, уеджэнджэшыжъынэу щытэп, уадыгэу зыӀопытэжъы-мэ, апэрэ гъусэшӀоу пӀупэ ре-нэу тельын фаер уиадыгабзэу зэрилӀытэрэр ащкӀэ тхакӀом кӀигъэтхыгъ.

... **Сиadyгабзэу**
сыбзэ бзэрабз,
Уипсальэ пэпчъы
хъишъэр къеӀуатэ,
Дэхагъэу пхэлъыр
гъашӀэм хэкӀуатэ.
Адыгэ бзэгум
пщынэу укӀэлъ,
Адыгэ хабзэм
пкъэоу укӀэт,

Оры сэ слупьыр,
сиадыгабз,
Сянэ ынапэ уфэдэкъабз.

Аужырэ сатырэр тефэ шьып-къэу усакӀом кыгъотыгъ, мыщ бэ гупшысэу уакокл кырита-кӀорэр, нэм кыкӀыгъэуцорэр, шӀугъэ горэм уфегъэчэфы.

Усэу «**Си Мыекъуап**» зыфи-лорэми уеджэ зыхъукӀэ, тикъэлэ шъхъалэ иурамхэм гукӀэ уарэ-чъэжъы, ахэм язэнкӀагъэ, ицӀыф-хэм ядэхэгъэ-хъупхъагъэ, тикъа-лэ икӀэбзэгъэ-кӀэрэклагъэ къе-ушыхъаты. Къушъхъэ псыхъо чъэрэу Шъхъэгъащэ иджабгъу нэпкӀэ кӀэрыс Мыекъуапэ ичы-опс зэрэщытэу гум хапкӀэу зэрэджэнэтыплэр пшӀошъ мэхъу. УсакӀор ащ фэдиз зидэхэгъэ къалэу зыщеджагъэм, иныбжы-кӀэгъу илъэсхэр зыщыкӀуагъэм ебгъукӀона — фэусагъ.

Сыпфэзэщэу,
услъэгъу сшӀоигъоу,
Уадэжъ сыкъэкӀо,
си Мыекъуап.
СызэрэпӀуплъэу,
ӀаплӀыкӀорэгъэу
УкъыспэгъокӀышъ,
лъэшэу сигуап.

Псы ехыжъагъэу,
Шъхъэгъащэ псыхъом,

Сыкъызэрэсэу,
инэпкӀ сикӀуапӀ.
Зы чыплэ закӀоп
гум щыщ хъугъэр,
НитӀум ыльэгъурэр
зэкӀэ сиплъапл.

Пылухъанчъэу усэ гохъ дэд, фабэ, зафэ.

Усэу «**Мэзэтыгъ**» (мэзэ зишӀугъо-хъурэешхор — пол-нолуниер) зыфилорэр сурэт дахэу нэм кыкӀегъэуцо тха-кӀом:

Чэщыр къаргъо,
Упхырэплъы —
ГуӀэтыгъу.
Мазэр тыгъэу
Огум къеплъы —
Мэзэтыгъ.

Ӏэм Ӏэпызэр
Нэм къегъоты —
Мэзэтыгъ.

ГуитӀоу плъызрэм
Жабзэ реты —
Мэзэтыгъ.

УсакӀом икӀас къешӀэкӀыгъэ дунаир, илъапл щыӀэныгъэр ыкӀи «Сыпфэраз о, щыӀэны-гъэр, Къысэптыгъэшъ Нэты-хъуае», — еӀо. НэмыкӀ усэм кышчыло: «Тхъауегъэпсэу о, тыгъэр! Мэфэ ошӀу кытэпты-гъэр».

«Шыкур!» иӀ ыкӀи хъалэлэу, гу зэлухыгъэу хэплъэ дунэе нэфым:

Шыкур!

Огур нашъо,
Чыгур къашъо.
Гъэтхэжъ къабзэр
Къытэубзэ.
Шыкур!
Гум упчӀабэу
Къытэлабэу
КъокӀыплэ шэплъыр
КъыткӀэлъэплъэ.
Шыкур!

Тхыльым дэт усэхэр, поэ-мэхэр, кӀэлэцыкӀумэ апаехэр дахэу зэгъэкӀугъэх, гупшысэ гъэшӀэгъонхэр ащӀорышӀэх, адыгэбзэ къэбзэ дахэкӀэ тхы-гъэх. Мыщ фэдиз тхыгъэ дэгъу зэфэшъхъафыбэр зылапэ кыпы-кӀыгъэ тхэкӀо нахыжъэу Хъа-лыщ Сэфэрбый гъэзетеджэхэм, тхыльеджэхэм, адыгабзэр зи-кӀасэхэм ацӀэкӀэ тыфэлъало псауныгъэ иӀэу, агъашӀоу, апы-тэу бэрэ щыӀэнэу, усэнэу. Тхы-льыкӀэм «Лъэпэмафэ!» ыдзы-нэу фэтэлэ.

МАМЫРЫКЪО
Нуриет.

Тизэлуклэгъу гъэшлэгъонхэр

Жьыр зыщыкъабзэр яклуап

Лъапкэ лэмэ-псымэхэм, зеклохэм, спортым афэгъэхыгъэ зэлуклэгъухэр ныбжыклэхэм ашлогъэшлэгъонх.

Адыгэ Республикэм художественнэ лэпэщысэхэмкэ, лэшлагъэхэмкэ илэпэласэхэм язэхэт лэфшлалэ игъэмэфэ зэхыхъэхэр ыублагъэх. Къыблэ лэныкъомкэ Мыекьюапэ идэхьаплэу Нэгыежъ тхыцлэм дэжъ (а чыплэм нэмыклэуи еджэх) щыклогъэ лэфтхьабзэм лъапкэ лэпэласэхэр, сурэтышхэр, спортсменхэр, нэмыклэхэри хэлэжыагъэх.

Мыекьюапэ иклэлэцлыкы-ныбжыклэ спорт еджаплэу Джэнчэтэ Султлан ыцлэ зыхьырым зыщыгъэсэрэ гандбол ешлалэхэм Эльвира Иценкэм пэщэныгъэ адызэрехъэ. Спортымкэ дунэе класс зилэ мастерэу Э. Иценкэр гандбол клубэу «Адыфым» илээсыбэрэ щешлагъ, хэгъэгум ихэшыпыкыгъэ ныбжыклэ командэ хэтэу дунэе зэлуклэгъухэм ахэлэжыагъ.

Къушъхьэлъапэм щыклорэ зэ-

луклэгум клэлэцлыкыхэм, ныбжыклэхэм япсауныгъэ цагъэпытэ, яспорт ухьазырыныгъэ шыхагъахъо. Ащ даклоу, лэпэласэхэм ялофшлагъэхэм защагъэгъозагъ. Гандбол ешлалэхэу Есения Жидкова, Стефания Пседиян адыгэхэм шэклым, фэшъафхэм ахашыкырэ пкыгъохэр зэрагъэшлагъэх.

Пшъэшъэжыехэр жьыр нахъ зыщыкъэбзэ къушъхьэтхым дэклоягъэх, республикэм ичылплэ дахэ зекло лэфыгъохэм зэрафытегъэпсыхьагъэм тегушылагъэх. Гандбол ешлалэхэри тхыпхъэхэм яшын чанэу хэлэжыагъэх, А. Жидковамрэ С. Псердиянрэ лъапкэ лэпэласэхэм яшлухьафтынхэр къафагъэшъошагъэх. Урысыем исурэтышлэхэм я Союз хэтэу Тыгъужь Русьланрэ тарихъ шлэныгъэхэмкэ кандидатэу, этнографэу Теуцожь Нурыетрэ ныбжыклэхэм гуцылэгъу

афэхьугъэх, лэпэщысэхэм ялэшлагъэхэм ащагъэгъозагъэх. Лъапкэ лэпэласэхэу Абрэдъ Гоцэфыжъ, Теуцожь Фатимэ ялофшлагъэхэу зэхыхъэм къыщагъэлъэгъуагъэхэм нэбгырабэ къаклэупчлагъ.

Шлухьафтын пшлын плэккышт пкыгъохэр, сурэтхэр дахэх. Зекло лэфыгъохэм апылхэм ахэр ящыклагъэх. Адыгэ Республикэм ичлыопс хьопсагъоу зэрэщытыр Теуцожь Нурыет узылэпищэу къылотагъ, зэгъэпшэнхэр ышлыгъэх. Адыгэ Республикэм культурэм-

кэ и Министерствэ, Мыекьюапэ иадминистрация культурэмкэ и Гъэлорышлалэ, клэлэцлыкы-ныбжыклэ спорт еджаплэу Джэнчэтэ Султлан ыцлэ зыхьырым лэфтхьабзэм изэхэщэн ялахьышл хашыхьагъ. Лъапкым исурэтышхэр, лэпэласэхэр лэпылэгъу къафэхьугъэхэм афэразэх, «тхьашъуегъэпсэу» гъэзетымкли араложьы ашлоигъу. Зичэзыу зэлуклэгъур нахьышл зэрэхьуштым яцыхъэ телъэу зэхэщэн лэфыгъохэр мы мафэхэм зэрэхьэх.

Футбол

Илээс зэнэкъокъум иклэух

«Анжи» Махачкала — «Зэкъошныгъ» Мыекьюапэ — 5:1 (4:0). Мэкьюогум и 15-м Махачкала щызэдешлагъэх.

«Зэкъошныгъ»: Гиголаев (Орехов, 46), Подковыров, Хьагъур, Букия (Делэкъу, 90), Ещенко, Гатиты, Антоненко, Андрейченко, Къонэ, Бабенко, Шъхьэлахъу (Манченко, 46).

«Зэкъошныгъэм» иешлаклоу къэлапчъэм Югаор дэзыдзэгъэр — Хьагъур — 75.

Я 3-рэ ешлэгъухэр

«Ессентуки» — «Кубань Холдинг» — 1:2, «Биолог» — «Краснодар-3» — 5:1, «Черноморец» — «Легион» — 2:1, «Спартак» — СКА — 2:2, «Динамо» — «Форте» — 2:1, «Махачкала» — «Мэщыкыу» — 3:0, «Кубань» — «Туапсэ» — 7:1.

Чыплэхэр

1. «Кубань» — 80
2. «Кубань-Холдинг» — 77
3. «Черноморец» — 72
4. «Легион» — 61
5. СКА — 59
6. «Анжи» — 51
7. «Динамо» — 48
8. «Форте» — 47
9. «Махачкала» — 47
10. «Спартак» — 42
11. «Биолог» — 39

12. «Краснодар-3» — 36
13. «Мэщыкыу» — 34
14. «Зэкъошныгъ» — 25
15. «Интер» — 18
16. «Туапсэ» — 15
17. «Ессентуки» — 13.

2020 — 2021-рэ илээс ешлэгъур футбол клубхэу «Къыблэм» хэтхэм аухыгъ. Зэфэхьысыжъ тхыгъэхэр къыхэтыуытхы.

Нэклубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТЫЛЬ Нурбий.

Зэхьыщагъэр ыкли кыдзыгъэкырэр:

Адыгэ Республикэм лъапкэ лэфхэмкэ, лэжыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкэ ыкли къэбар жьугъэм иамалхэмкэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:

385000, къ. Мыекьюапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр:

52-16-79,

Редакцием авторхэм къаихьырэ А4-клэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цыккунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэклэгъэкложьых. E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын лэфхэмкэ, телерадиокъэтынхэмкэ ыкли зэлы-лэсыклэ амалхэмкэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыллэ гъэлорышлалэ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекьюапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэклэмкли пчъагъэр

4311 Индексхэр П 4326 П 3816 Зак. 1166

Хэутыным узчыккэгъэхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00

Зыщыккэгъэхэнэу уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьалэм ипшъэрылхэр зыгъэцаклэрэр

Мэщлэкъо С. А.

Пшъэдэклэжъ зыхьырэ секретарыр

Жаклэмыкыо А. З.